

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiæ Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

Nonnulla scitu non indigna colliguntur. disputat. 8.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

festum, cur in enumerando primo die, & cæteris diebus sequentibus, exordium sumplerit Moyses à vespere, dicens: factum est vespere & manè dies vnus, id est, primus: factum est vespere & manè dies secundus, &c. Quia enim tempus noctis seu tenebrarum refertur tempus lucis, fuitque prior pars primi diei, supputationem dierum inchoauit à vespere seu nocte. Consentit cum his omnibus mos Hebræorum, quo ab occasu solis supputabant dies.

Obiectio. Obiicit aliquis, saltem ante productionem lucis non fuit tempus in hoc mundo: ergo nec fuit pars, quæ integraret diem naturalem: quâdoquidem dies tempus quoddam est, atque adeo id, quod diem integrare debet, tempus quoddam esse debet: non ergo potuit dies primus naturalis coalescere & integrari ex imaginaria illa duratione tenebrarum, quæ lucem antecessit. Primum antecedens probat, quoniam tempus est duratio motus: licet autem continua illa, ac successiua productio luminis in alia atque alia parte circumferentia mundi ab Oriente in Occidentem esset motus, ac proinde duratio illius esset tempus: ante productionem tamen lucis nullus fuit motus, eò quod creatio cæli, terræ, & aquarum fuerit instantanea: & licet conseruatio rerum permanentium dureret per tempus: est tamen tota simul, ac proinde non est motus: nec tria illa corpora, quæ primò fuerunt creata, videntur mora ante productionem lucis: cum ergo tunc nullus fuerit motus, nec etiam fuit tempus, quod sine motu esse nequit.

Solutio Diui Thoma. D. Thomas quæst. 66. art. 4. ad tertium recurrere videtur ad motum ac tempus discretum cogitationum Angelorum, quarum vna esset post aliam. Posset etiam quis dicere, aquas fuisse tunc agitata, agitationemque illam localem aquarum fuisse tempus. Hugo lib. 1. de Sacramentis part. 1. c. 9. D. Bonauentura in 2. dist. 1. 2. artic. 2. quæst. 2. & Gabriel eadem dist. quæst. 2. dicunt, fuisse tunc tempus secundum mobilitatem materia.

Germana solutio. Dicendum tamen est, cum non solum motus, verum etiam quies tempore mensuretur, tantæque sit quietis duratio, quanta esset duratio motus, cuius est priuatio, vt 4. Physicorum, & supra qu. 10. artic. 5. ostendimus: consequens profecto est, vt statim ac corpora mobilia esse cæperunt in rerum natura, cæperit etiam esse tempus, vel verum, si fuit motus aliquis corporum, vel imaginarium, nõ quocumque modo, sed habens fundamentum in re, hoc est, quod tunc esset, si esset is motus, cuius datur actu priuatio, quæ tanta est quoad durationem, quantum quoad durationem esset motus ipse, cuius est priuatio. Atque hoc est quod videtur voluisse affirmare Hugo, D. Bonauentura, & Gabriel. Dies ergo primus integratus fuit ex tempore vero, & imaginario, habente, modo explicato, fundamentum in re. Atque de eiusmodi tempore intelligendum est illud Concilij Lateranensis cap. Firmiter, de summa Trinitate & fide Catholica: *Deus simul in principio temporis vramque de nihilo condidit creaturam, spiritualem & corporalem, Angelicam & mundanam.*

DISPUTATIO VIII.

Nonnulla scitu non indigna colliguntur.

Dies primus comparatione Palæstinae fuit 24. horarum, non ita respectu aliarum regionum. EX dictis disputatione præcedente colligo, quamuis dies primus comparatione Palæstinae fuerit viginti quatuor horarum: comparatione tamen aliarum regionum necessarîo plus, vel minus durasse. Etenim comparatione eorum, qui à Palæstina distabant

versus Occidentem per vnam viginti quatuor partem circuli, lux, quæ producta fuit prima die, oriri cæpit vna hora post illius productionem, ac proinde habuerunt tredecim horas tenebrarum à puncto creationis mundi vsque ad instans, in quo lux illa cæpit illi oriri, atque adeo vsque ad instans, in quo incæpit esse manè: quare cum ab ortu illius lucis vsque ad occasum effluerint duodecim horæ, fit, vt dies ille, à principio tenebrarum vsque ad occasum illius lucis fuerit apud eam regionem viginti quinque horarum.

Hac eadem ratione iis, qui à Palæstina distabant per plures partes circuli versus Occidentem vsque ad duodecim viginti quatuor partes circuli, hoc est, vsque ad Antipodas Palæstinorum, fuit dies ille, eò plurium horarum, quam viginti quatuor, quod per plures partes à Palæstina distabant, adeo vt Antipodis Palæstinorum fuerit triginta sex horarum, viginti quatuor tenebrarum, & duodecim lucis.

Illis verò, qui à Palæstina versus Occidentem distabant per tredecim viginti quatuor partes circuli, atque adeo versus Orientem per vndeceim tantum partes, vtique quando primò producta fuit lux, atque adeo quando in Palæstina cæpit esse manè, erat illis in occasu, ita vt illius lucis, quousque occumberet, solum habuerint vnam horam, quare si ab occasu solis cæperunt computare suos dies, primus ille dies fuit illis tredecim solum horarum: duodecim quidem tenebrarum ac noctis, & vnus dumtaxat lucis ac diei artificialis. Iis verò qui à Palæstina versus occasum distabant per quatuordecim viginti quatuor partes circuli, & versus Orientem per decem, dies primus fuit quatuordecim tantum horarum, duodecim quidem tenebrarum ac noctis, & duarum tantum diei. Et ita consequenter, quò minus aliqui distabant à Palæstina versus Orientem, & plus versus Occidentem, eò maior fuit illis dies primus, singulis tamen fuit minor, quam viginti quatuor horarum. Et aduerte illos, qui à Palæstina distabant versus Orientem plusquam per sex viginti quatuor partes circuli, solum habuisse illius diei declinationem lucis à meridie, atque adeo solum habuisse vespere illius diei, maiorem tamen partem illius, quò minus, & minorem quò plus à Palæstina regione distabant. Illos, qui minori distabant intervallo versus Orientem à Palæstina quam per sex viginti quatuor partes circuli, habuisse totam vespere, & aliquid mane illius diei, eò plus, quò minus distabant, atque adeo eò longiorem habuisse diem primum infra spatium viginti quatuor horarum, quò minorem habebant à Palæstina distantiam. Denique illos, qui adæquate distabant versus Orientem à Palæstina, per sex viginti quatuor partes circuli, hoc est, per quartam partem circuli habuisse integram vespere illius diei, & nihil de mane. Quando enim primò lux illa producta fuit, oriturque cæpit Palæstina, erat in illorum meridiano, & continuo declinare cæpit versus occasum.

Si rem iusta expendas trutinam, primusque dies, in quo mundus fuit conditus (qui fuit dies Dominicus, initiumque septimanæ) comparatione cuiusque regionis computetur à puncto creationis mundi, vsque ad occasum eius lucis, quæ primò tali regionem orta est, inuenies quæ sequuntur.

Primum est, Palæstinae dumtaxat fuisse diem illum viginti quatuor horarum, duodecim tenebrarum ac noctis, & totidem lucis. Iis verò, qui à Palæstina versus Occidentem distabant per dimidium circuli, fuisse maiore ac maiorem vsque ad triginta sex horas, prout plus à Palæstina remoti erant, eorum tamen illud

illud incrementum, supra viginti quatuor horas, fuisse tenebrarum ac noctis, quousque oriri illis cepit lux primò creata, omnèsque habuisse lucem, dièmv artificialè duodecim horarum. Iis autem, qui ad Orientem vergebant per alterum semicirculum, fuisse diem illum minorem ac minorem vsque ad spatium duodecim horarum, quò plus à Palæstina distabant: decrementum tamen totum fuisse lucis, diève artificialis, omnèsque habuisse duodecim tantum horas tenebrarum ac noctis, sicut habere Palæstini.

Vt melius intelligas secundum, finge, duci lineam rectam à polo Arctico in Antarcticum, quæ Palæstinam diuidat in duas partes æquales, sitque proinde meridianus puncti medijs regionis Palæstinae. Rursus finge, duci aliam per aliud hémisphærum, quæ cum meridiano Palæstinarum interfecet mundum, lineamve æquinoctialem, in duas partes æquales, sitque proinde meridianus Antipodum, qui aduersa Palæstinae virget vestigia, & linea in qua conficitur media nox comparatione Palæstinarum. Finge etiam, duci duas alias à polo in polum, vnam per Orientem, & aliam per Occidentem, comparatione Palæstinarum, ita vt omnes quatuor lineæ à polo in polum ductæ diuidant totum mundum, lineamve totam æquinoctialem, in quatuor partes æquales, vt vna linea sit meridianus Palæstinarum, alia sit, quæ interfecet punctum Orientis, alia, quæ interfecet punctum mediæ noctis, & alia quæ diuidat punctum Occidentis eiusdem Palæstinae respectu.

Ponamus etiam, mathematicè computari dies à temporis puncto, quo centrum solis est in linea occasus, si dies ab occasu in occasum solis computentur, & temporis puncto, quo centrum solis est in linea mediæ noctis, si dies à media in mediam noctem numerentur: similique modo computari à puncto temporis, quo centrum solis est in meridiano, aut in linea Orientis, si diem à meridie in meridiem, aut ab ortu in ortum solis computes.

Finge præterea cogitatione duos populos quasi Antipodas puncti medijs regionis Palæstinarum, quorum alter sit in confinio semicirculi, qui versus occidentem ducitur à puncto medio regionis Palæstinarum, alter verò sit in alio confinio alterius semicirculi, qui à Palæstina ducitur per Orientem, ita vt illos duos populos diuidat ea linea, quæ comparatione puncti medijs regionis Palæstinarum, est linea mediæ noctis.

His ita constitutis, secundum, quod inuenies, est, populum illum, qui cogitatione fingitur in confinio semicirculi, qui à Palæstina per Orientem ducitur, habuisse primum diem ferè duodecim tantum horarum: habuit namque duodecim horas tenebrarum ac noctis à puncto creationis mundi vsque ad productionem lucis: statim verò vt lux creata est eidem apparuit, sed continuò occubuit, proindeque habuit diei primi finem. Agnosces deinde, populum alterum, qui cogitatione fingitur in confinio alterius iam dicti semicirculi per Occidentem ducti, habuisse primum diem triginta sex horarum: habuit namque viginti quatuor horas tenebrarum, duodecim quidem à puncto creationis mundi, vsque ad instans productionis lucis, & totidè à puncto creationis lucis quousque cepit apud illum splendescere efficerèque mane: etenim ei populo oriri cepit, quando occubuit Palæstinae: & habuit præterea alias duodecim horas lucis, ex quibus dies artificialis eiusdem constitit.

Cùm autem statim ac populo, qui fingitur in confinio semicirculi ducti per Orientem, lux occubuit,

A cœperint eidem populo duodecim hora tenebrarum ac noctis sequentis dièi (quæ tamen comparatione alterius populi, qui in confinio semicirculi ducti per Occidentem fingitur, pertinerent ad primum diem) luxque duodecim horarum, quæ compleuit primum diem populi, qui fingitur in confinio semicirculi ducti per Occidentem, compleuerit etiam secundum diem populi, qui confingitur in confinio semicirculi ducti per Orientem: eò quòd lux illa ferè simul orta fuerit, & ferè simul occubuerit vtrique populo: efficitur sanè, vt simul, aut ferè simul, absolutus fuerit primus dies populi, qui fingitur in confinio semicirculi ducti per Occidentem, & secundus dies populi, qui confingitur in confinio semicirculi ducti per Orientem: atque adeò concluditur id, ad quod explicandum instituta est hæc octaua disputatio, nempe fieri non posse, vt integer circulus terræ ab Oriente in Occidentem inhabitetur, quin dentur duo populi coniuncti, in quorum altero sit dies feræ secunda, seu dies Lunæ, quando in altero fuerit dies Dominica, & ita consequenter de cæteris diebus septimanae, atque adeò in quorum altero illicitè vescantur homines carnibus, eò quòd sit in eo feria sexta, seu dies veneris, & in altero licitè eidem vescantur, eò quòd sit feria quinta, seu dies Iouis: similiter in quorum altero illicitè homines laborent, eò quòd sit dies Dominica, & in altero laborent licitè, eò quòd sit dies Sabbathi: idque hodie necessariò habere contingere populis vltimis, quibus se contingent Lusitani, qui versus Orientem in Indiam nauigant, & Castellani, qui versus Occidentem in nouum orbem nauigatione conficiunt: experienturque necessariò Lusitani, qui à portu Sinarum nauigauerint ad Insulam Luzonum, quam vocant, & Castellani qui ab eadem Insula trāsuerint ad portum Sinarum, quem incolunt Lusitani: necessariò namque comperient vnum, & eundem diem tamquam distinctos computari in vtroque loco, vt statim copiosius ostēdemus.

Nec verò, vt in illis duobus populis, qui in confinio illorum duorum semicirculorum cogitatione finguntur, persistamus, hanc accipe rationem, quare secundus dies populi, qui in confinio semicirculi ducti per Orientem fingitur, finiatur simul, aut ferè simul, cum primo die populi, quem in confinio alterius semicirculi ponimus, atque adeò quare vnus populus excedere necessariò debeat alterum in supputatione vnus diei. Cùm enim diei primo prioris illius populi desint duodecim ferè horæ lucis ad complementum diei naturalis viginti quatuor horarum: huic verò alteri supersint duodecim horæ noctis (quæ, vt ostensum est, cœperunt esse initium secundi diei illius prioris populi) atque ex duodecim horis noctis, quæ vni supersunt, & ex duodecim horis lucis, quæ alteri defunt, integer dies naturalis viginti quatuor horarum coalescat: inde est, vt computatis diebus naturalibus ab occasu in occasum lucis, necesse sit secundum diem prioris illius populi, finiri simul cum primo die posterioris, atque adeò vnum populū excedi ab altero in supputatione vnus diei.

Dicet fortè aliquis: non computentur in numero dierum dies illi, qui comparatione regionum, quæ sunt in semicirculo ducto à Palæstina per Orientem non peruenerunt ad spatium viginti quatuor horarum vsque ad occasum lucis, quandoquidè non fuerunt dies integri naturales: sed comparatione cuiusque regionis computetur dies primus, qui vsque ad occasum lucis fuit integer vigintiquatuor horarum, atque ita fiet vt nulli duo populi coniuncti se excedant in supputatione vnus diei.

Sanè

Habitari integer terra circulus ab Oriente in Occidentem non potest quin ex duobus populis coniunctis alter eorum vnus diei supputatione antecedit. Id ostenditur experientia Lusitanorum, & Castellanos nauigantium.

Sanè nec ea ratione fieri potest, vt non cogamur cōcedere, e duobus populis coniunctis vnum ab altero superari in supputatione vnus diei. Tunc enim Palaestina necessariò excedet regionem sibi vicinam versus Orientem in vnus diei enumeratione. Nam quando primò Deus lucem produxit, oriri cœpit in Palaestina, ita vt tunc eleuari inciperet supra horizontem Palaestinarum: regioni verò proximæ Palaestina versus Orientem, & cæteris regionibus, quæ fuerunt in eodem semicirculo per Orientem ducto, apparuit lux illa eleuata supra horizontem, eò plus, quò regio à Palaestina magis distabat, atque adeò sola Palaestina inter illas omnes regiones, habuit illum diem, à puncto creationis mundi vsque ad occasum illius lucis, viginti quatuor horarum: cætera verò habuerunt illum tantò minorem, quàm viginti quatuor horarum, quantò erant à Palaestina remotiores: si ergo in numero diei primi non sit computandus comparatione cuiusque regionis, nisi qui fuerit integer viginti quatuor horarum: sanè regioni vicina Palaestinarum computabitur in diem primum, qui fuerit secundus comparatione Palaestinarum, qui ferè simul incipiet & finietur comparatione vtriusque regionis, atque adeò si dies naturales computentur ab occasu in occasum lucis, Palaestina superabit regionem sibi vicinam in supputatione vnus diei.

Hinc colliges, si integer mundi circulus ab Oriente in Occidentem habitetur, necessarium esse, vt duo populi vicini computent eundem diem tantquam diuersos, idque non prouenire ex eo, quòd Deus creauerit tenebras ante lucem, sed ex eo potius, quòd, vt disputatione præcedente ostensum est, in quocumque temporis puncto creetur, aut sit lux, vel corpus lucidum, quòd motu suo ab ortu in occasum diem efficiat, simul erunt omnes partes, seu horæ, diei ac noctis comparatione diuersorum, qui eundem terræ integrum circulum ab Orientis puncto in Occidentis punctum habitant. Id. quod in hunc modum ostendit.

Eiusdem rei veritas demonstratur.

Demus Deum optimum maximum in eodem temporis puncto creasse solem, totumque hunc mundum vniuersum quo ad omnes suas partes quibus de facto constat, solèque statim cœpisse moueri à puncto spatij, in quo creatus fuit, vt Caietanus & quidam alij factum fuisse arbitrantur. Atque vt in eodem exemplo persisteremus, dilucidiorque sit disputatione, fingamus solem comparatione Palaestinae productum fuisse in puncto Occidentis, ita vt statim ac sol fuit conditus, occubuerit comparatione Palaestinae, cœperintque duodecim horæ noctis, post quas subsēcuta sint duodecim horæ diurnæ ab ortu solis vsque ad occasum, finitūque fuerit primus dies naturalis viginti quatuor horarum comparatione Palaestinarum ab occasu solis vsque ad occasum. Eo sanè dato, regioni, quæ versus Orientis partes vicinior fuerit Palaestina; nec occubuit sol, quando primò creatus est, nec occumber nisi ferè post viginti quatuor horas: quare si vtraque regio computet dies ab occasu in occasum, tunc regio vicina Palaestina incipiet computare primum suum diem, quando finitus fuerit primus dies in Palaestina: & cum vtrique regioni ferè simul oriatur & occidat sol, sanè quando finietur primus dies eius regionis, quæ Palaestina est propinqua, secundus dies in Palaestina finietur, atque adeò Palaestina superabit regionem sibi vicinam vno die in supputatione dierum.

Licet ergo: si sol simul creatus fuisset cum mundo corporeo, dièisque à puncto creationis mundi comparatione diuersarum regionum computaretur

diuersimodè, nempe in vnaquaque ab eo situ solis, quem comparatione illius habebat, quando creatus est, ita vt in ea regione, in qua tunc sol oriebatur, computarentur dies ab ortu in orum, in ea verò, quæ ab illa versus Occidentem distabat per vnam vigesimam quartam partem circuli, supputaretur ab vna hora ante ortum solis, vsque ad vnam horam, antequàm secundò eidem regioni oriretur, & ita consequenter: fieri optimè posset, vt & dies omnes naturales essent viginti quatuor horarum comparatione omnium regionum, quæ sunt in eodem circulo ab Oriente in Occidentem, & nulla regio alteram superaret in supputatione vnus diei: attamen, si dies in omnibus regionibus supputentur ab eadem parte diei, nempe ab occasu in occasum, vt Hebraei supputabant, vel à media nocte in mediam noctem, vt nos supputamus, vel à meridie, aut ortu solis, vt alij supputabant, fieri id nulla ratione potest, sed necessariò in quocumque integro circulo ab Oriente in Occidentem necesse est, sint duo populi coniuncti, quorum alter alterum superet in supputatione vnus diei: id quòd sequens ratio absque vlla ambiguitate demonstrabit, ex eaq; erit manifestum, Lusitanos, qui sunt in Sinarum portu, & Castellanos, qui Luzonum insulam incolunt, vnum & eundem diem tamquam diuersos computare.

Soluant duæ naues vna & eadè die à portu Olyssiponensi in puncto meridiano, & vna earum pergat versus Orientem solem, altera versus Occidentem nauiget per eundem circulum. Fingamus deinde nullum esse terrarum obstaculum, & vtramque eadem prorsus celeritate passis velis moueri. Ea demum, quæ versus Orientem perrexit, intra duodecim dies cōputatos iuxta mensuram, quam seruauit nauigantes Orientem versus, integrum semicirculum conficiat, ita vt in puncto meridiæ, in quo duodecim dies complentur, perueniat ad metâ semicirculi mundi, què percurrere debebat. Similiter altera, quæ versus Occidentem petit, in eodè prorsus temporis puncto metam sui semicirculi attingat, coniungaturque cum alia in eodem portu Antipodum ciuitatis Olyssiponensis. Ponamus enim naues illas suo cursu tantum declinasse vltra lineam æquinoctialem, & tropicum Capricorni, quantum Olyssipo versus Septentrionem à tropico Cancræ distat.

His ita positis, si probauero eâ, quæ pergens versus Occidentem semicirculum suum absoluit, metam attingisse intra dies vndecim, eò modo quo illos computare solent qui tendunt versus Occidentem, probatum sanè habeo eam, quæ versus Orientem nauigabat, licet in eodem puncto temporis ad eundem portum perueniret, peruenisse tamen secundum numerum dierum, modumque computandi vtriusque, vno die post aliam, ita scilicet, vt si amba soluerunt Olyssipone in meridie diei Dominicae, illa, quæ versus occasum nauigans semicirculum absoluit, ingreditur portum in meridie diei Veneris sequenti hebdomadæ, quo finiuntur vndecim dies integri à puncto profectionis: illa verò, quæ versus ortum solis pergens suum confecit semicirculum, peruenit in meridie diei Sabbathi, in quo finiuntur duodecim dies ab eodem puncto profectionis.

Vt verò probem eam nauim, quæ versus Occidentem nauigauit, confecisse semicirculum suum, intra vndecim dies, suppono, vnumquemque diem nauis, quæ ea velocitate nauigauit versus Orientem, fuisse tantum viginti trium horarum: & vnumquemque diem nauis, quæ simili celeritate nauigauit versus solem Occidentem, fuisse viginti quinque horarum, & vndecimæ partis vnus horæ.

Primum

Primum horum sic demonstro. Nautis, quæ versus Orientem ea velocitate nauigat, singulis diebus à meridie in meridiem peragit vnam duodecimam partem circuli versus Orientem: quandoquidem intra duodecim dies conficiet integrum semicirculum: ergo quando in fine primi diei sol venerit ad meridianum, in quo nauis tunc erit, distabit à meridiano Olyssiponenſi per duodecim partem semicirculi, atque adeò per vnam horam: cum ergo sol ab egressu à meridiano Olyssiponenſi ad regressum in eundem meridianum consumat viginti quatuor horas, fit, vt à meridie Olyssiponenſi vsque ad meridiem eius oræ, vbi nauis in fine primi diei fuerit, consumat tantum viginti tres horas, atque adeò, vt dies illius nauis à discessu solis à meridiano Olyssiponenſi, à quo prima die nauis profecta est, vsque ad regressum solis ad meridianum, in quo post viginti tres horas nauis erit, sit solum viginti trium horarum. Eademque est ratio de abſoluerit semicirculum, quem peragere debet.

Secundum, quod assumpsi, demonstro in hunc modum. In viginti illis tribus horis, in quibus nauis, quæ versus Orientem nauigat, distat à meridiano Olyssiponenſi per duodecimam partem circuli versus Orientem nauis, quæ petit occasum, distat ab eodem meridiano occasum versus per alteram duodecimam circuli partem, quandoquidem æquæ velocitate fertur in occasum: ergo duæ illæ naues distant tunc inter se per duas duodecimas partes semicirculi, atque adeò, vt sol perueniat à meridiano nauis, quæ ad ortum nauigat, vsque ad meridianum, in quo tunc est nauis, quæ tendit in Occidentem solem, consumet duas horas, vnam vsque ad meridianum Olyssiponenſem, & alteram vsque ad meridianum, in quo tunc est nauis, quæ in occasum tendit, atque adeò dies nauis, quæ tendit in Occidentem, quousque sol deueniat ad suum meridianum, cum minimum erit viginti quinque horarum. Erit verò vterius vndecimæ partis vnus hora: quoniam in illis duabus horis, in quibus sol transit à meridiano nauis, quæ pergit in Orientem, vsque ad meridianum, in quo in fine viginti trium horarum erat nauis, quæ petit Occidentem, nauis illa abſoluit aliquam distantiam, nec comparatione eiusdem nauis est merides (secundum modum quem seruant in diebus computandis nauis, qui regiones Occidentales petunt) quousque sol nauem illam consequatur, ac proinde fit in meridiano, cui nauis fuerit subiecta. Quando ergo, post viginti tres horas à profectioe nauium è portu Olyssiponenſi, fuerit merides nauis quæ in ortum pergit, erit minus quam decima hora ante meridiem eius nauis respectu, quæ in partem oppositam nauigat: & quando post alias viginti tres horas sequenti die fuerit merides nauis, quæ pergit in Orientem, erit minus quam octaua hora ante meridiem nauis, quæ petit in Occidentem: & ita per partes æquales, singulis viginti tribus horis: ex decem diebus remanentibus, accreſcit dies nauis, quæ petit Occidentem, per duas horas cum vndecima parte alterius horæ, atque ita fiet, vt incrementa illa simul sumpta efficiant vnum integrum diem viginti trium horarum, quales sunt dies eius nauis, quæ versus Orientem nauigat, ac proinde fiet, vt vndecim dies nauis in occasum tendentis sint æquales, quoad durationem & motum solis, cum duodecim diebus nauis, quæ petit Orientem, atque vt vtraque nauis in eodem puncto temporis, solæque existente in eodem puncto cæli, pertineat ad metam, atque vnum & eundem portum ingrediatur.

Molina in D. Thomam.

A Et aduerte, si fermo sit de diebus viginti quatuor horarum, quales sunt, qui Olyssipone, vnde nauis soluerunt, numerantur, à discessu solis à linea mediæ noctis vsque ad regressum solis ad eandem lineam, vtramque nauim confecisse suum iter intra vndecim dies cum dimidio: soluerunt enim à meridie vnus diei, & appulsa sunt ad intentum portum post vndecim dies cum dimidio, quando videlicet erat mediæ nox Olyssipone, & merides apud Antipodas, ad quos pertinerunt. Porro duodecim dies viginti trium horarum, æquales sunt vndecim diebus cum dimidio viginti quatuor horarum: quandoquidem duodecim horæ, quæ illis duodecim diebus viginti trium horarum defunt, vt efficiant duodecim dies viginti quatuor horarum, dimidium diei viginti quatuor horis constantis efficiunt. Rursus vndecim dies viginti quinque horarum cum vndecima parte alterius horæ, æquales sunt vndecim diebus cum dimidio viginti quatuor horarum: quippe cum vndecim vndecimæ partes horæ vnam horam conficiat, vna autem hora cum vndecim aliis horis, quas vndecim illi dies viginti quinque horarum habent supra vndecim dies viginti quatuor horarum, dimidium diei viginti quatuor horarum conficiunt.

C Ex dictis iam facile erit intelligere, quod si nauis quæ versus Occidentem est profecta, integrum circulum conficiat, regrediaturque Olyssiponem, inueniet ab Olyssiponenſibus computari vnum diem amplius, quam ipsa computaret. Cum enim tam conficiendo primum semicirculum, quam secundum versus Occidentem nauiget, sanè sicut vndecim dies, quos in peragendo primo semicirculo consumpsit, erant æquales vndecim diebus cum dimidio ex Olyssiponenſibus: ita vndecim alij, quos confecit peragendo secundum semicirculum, erunt æquales vndecim aliis cum dimidio, atque adeò Olyssipone computari erunt viginti tres dies, singuli viginti quatuor horarum, nauis verò illa solum habebit computatos viginti duos dies, singulos viginti quinque horarum cum vna vndecima parte horæ. Quare si in regressu nauis fuerit Olyssipone dies Dominica, ipsa secundum suam supputationem regredietur die Sabbathi. Et aduerte, quod cum sol viginti tribus vicibus transferit per caput Olyssiponenſium, per caput tamen eorum, qui ita nauigarunt, pertinet solum viginti duabus vicibus, eò quod sua nauigatione quasi fugerint cursum, & motum solis, & per partes vno integræ circulo se elongauerint à regressu solis ad meridianum, vnde primò nauis profecta fuit.

E Eodè modo ex dictis erit facile intelligere, quod si nauis, quæ versus Orientem est profecta, integrum circulum conficiat, regrediaturque Olyssiponem vna cum illa nauis, ipsa computabit vnum diem amplius quam inueniet computari Olyssipone, & duos amplius, quam alia nauis computarit. Quare si dies, in qua vtraque nauis regredietur, fuerit Olyssipone Dominica, ipsa regredietur feria secunda seu die lunæ secundum suam supputationem: cum tamen illa alia nauis, iuxta suam supputationem, antecedente Sabbatho regredietur. Ratio est, quia cum conficiendo vtrumque semicirculum tendat semper versus Orientem, singuli duodecim dies viginti trium horarum, quos consumit in peragendis singulis semicirculis, sunt æquales vndecim diebus cum dimidio Olyssiponenſibus. Quare interim dum vtraque nauis confecerit integrum circulum, computabuntur Olyssipone viginti tres dies, quorum singuli sunt viginti quatuor horarum: ea autem nauis, quæ profecta fuerit versus Orientem, computabit

Nauigantes versus Occidentem cur pauiores dies computent, quam ij à quoru portu soluerunt.

viginti quatuor dies singulos viginti trium horarum: ea verò, quæ profecta fuerit versus Occidentem, computabit solum viginti duos dies, singulos viginti quinque horarum cum vndecima parte horarum cum vndecima parte horæ. Cùm verò sol regrediar super capita nauigantium illa celeritate versus Orientis punctum, quotidie per vigesimam quartam partem circuli citius quàm regrederetur, si quiescerent, atque aded intra viginti quatuor dies transierit per integrum circulum citius, concluditur, vt cùm sol per capita eorum, qui remanserunt Olyssipone, in viginti tribus diebus viginti quatuor horarum transierit solum viginti tribus vicibus, per capita eorum qui ita nauigauerunt transierit viginti quatuor vicibus, iuxta numerum dierum viginti trium horarum quos in nauigatione consumplerunt.

DISPUTATIO IX.

Expositio textus circa productionem lucis, ac diem primum.

Hieronymi ab Oualibro sententia.

Argumentum cui innuitur.

Refellitur.

Soluitur argumentum.

Deus non assumptis humanam effigiem cum dixit, fiat lux.

Alia opinio.

Dixit Deus, fiat lux, & facta est lux. Non deest qui affirmet, Deum à mundi initio formam humanam induisse, sermoneque externo per eam effigiem prolato dixisse, fiat lux, fiat firmamentum, &c. idque significasse Moysem hoc loco. Ducitur in hanc sententiam, quoniam Genes. 3. dicitur, primos parentes audisse vocem Domini Dei ambulantis in paradiso ad auram post meridiem, narraturque eo loco sermo vltro, citroque habitus inter Deum & primos parentes, quod sanè non fuit nisi in humana effigie assumpta, in qua Deus à primis parentibus videbatur, loquebaturque cum eis sermone externo: quo fit, inquit, vt statim à principio mundi eam effigiem assumpsisset, & per eam proulerit verba, quæ Moyse hoc loco refert.

Est sententia hæc contra communem expositionem Patrum, Basilij homil. 2. Hexaëmeron, Ambrosij lib. 1. Hexaëmeron cap. 9. Augustini lib. 1. super Genesim ad literam cap. 2. & 4. & aliorum admonentium, non esse intelligendum hunc locum de sermone externo: nec enim tunc erat creatura aliqua corporæ, quæ eo indigeret, vt verò protus improbabile asserere, à Deo absque vlla necessitate, vel effigiem corpoream assumptam esse, vel sermonem vocalem mediante effigie assumpta, aut sine effigie prolatum: sicut sine vlla effigie assumpta formata fuit vox illa super Christum, Hic est filius meus dilectus, de qua Matth. 3. & 17.

Ad argumentum, quo ille ducitur, dicendum est, nullam esse consequentiam, quæ infert, si Deus primis parentibus in effigie humana apparuit, & cum eis sermone externo locutus est, quia tunc recta ratio id postulabat, statim quoque à principio mundi sine vlla prorsus necessitate eam assumpsisse, vocisque formasse, quibus Deus non a productionem rerum imperaret. Quo loco aduerte, quosdam affirmare, Deum ipsum fuisse, qui effigiem illam assumpsit, in qua se primis parentibus ostendit. Alios verò (de quorum numero est Gregorius 28. moralium cap. 2. & in alia editione 3.) probabilius, vt mihi quidem videtur, asserere, fuisse angelum, qui Dei personam gerbat.

Est etiam qui affirmet, Deum non quidem voce, sed signis aliquibus externis, aut sermone interno mentibus angelorum impresso præcepisse, vt fieret lux, fieret firmamentum, & cæc. vt sic ipsius præceptum mentibus angelorum, quos tunc suorum operum habebat spectatores, innotesceret, idque Moy-

sem hoc loco significare voluisset. Hæc etiam sententia non placet: Tum quia præceptum, quòd illis verbis, dixit Deus, fiat lux, & facta est lux, fiat firmamentum, &c. exprimere voluit Moyse, sanè causa fuit efficiens lucis & firmamenti, vt verba ipsa indicant, sonatque illud Psal. 148. Ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt: at verò signa illa externa, aut sermo mentibus angelorum impressus, non fuissent causa efficiens lucem & firmamentum: non ergo is sermo erat, quem verba Moyse significat. Tum etiam, quia communis Patrum expositio est, præceptum, quod ea sententia Moyse exprimit, fuisse internum Dei in ipsomet Deo formaliter existens. Tum denique quoniam, vt eiusmodi præceptum angelis innotesceret, satis erat videre effectum: sciebant enim Deum per intellectum & voluntatem operari, nec minus ex rebus ipsis, quas Deus crearet, conicere poterant imperium diuinum, quo eas esse voluit, quàm ex aliquibus externis signis, aut sermone, quo imperium illud angelis exprimeretur. Adde verba illa, dixit Deus, fiat lux, non fuisse sermonem Dei cum Angelis, vt fieret lux: alioquin si cum eis ita loqueretur, eisdem præciperet, vt fieret lux, cùm tamen nihil ad productionem lucis essent cooperaturi. Præceptum ergo illud solum erat ad res ipsas producendas, vt essent, vocante Deo ea, quæ non sunt, eoque præcepto efficiente, vt essent.

Vt ergo q. 23. art. 1. disp. 2. & q. 25. art. 1. disput. 2. ostendimus, per metaphoram Moyse actum voluntatis diuinæ, quo, præuia notitia practica intellectus, statuit, efficaciterque voluit, vt tali temporis puncto esset lux, & tali firmamentum, &c. appellar, dixisse Deum, fiat lux, fiat firmamentum, &c. continuo namque obediēte tota natura nutui, inclinationi, efficacissimève determinationi diuinæ voluntatis, extitit vnumquodque eo temporis puncto, quo ex æternitate Deus voluit vt esset, ac si Deo iubente continuo res fierent. Ad exprimendum ergo, tum facilitatem, qua Deus cuncta operatus est (solum namque decreto, determinationeue voluntatis ipsius cuncta prodierunt) tum etiam efficaciam voluntatis diuinæ, promptitudinèque qua cuncta sibi obedientia habet, ait Moyse, dixisse Deum, fiat lux, & facta est lux, fiat firmamentum, & factum est ita. Et Regius Propheta, ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt, & Paulus ad Hebræ. 1. Porrans omnia verbo virtutis sue, id est, nutu, seu velle sue voluntatis, quæ est sua potentia & virtus. Vnde Basilijus homil. 2. Hexaëmeron hæc verba Genes. 1. exponens, sic scribit: In Deo, cum vocem, verbum, & præceptum asserimus, caue intelligas, aut cogites eum strepitum, qui per vocis organa editur, non sicut aërem lingua officio articulatam & impressum, sed momentum id, tamque inclinationem diuinæ voluntatis consensus in præcepti speciem figurari, quo eorum qui docentur, velut oculis res subiecta colliquescat & manifestetur expressim. Theodoret. q. 9. in Genesim: Non præceptum, inquit, Deus alicui cuidam creare: sed quæ non sunt vocat, in hoc præceptum sit ipsa voluntas. Omnia enim, aut, quacumque voluit Deus, fecit. Et Ambrosius, Vt ego voluntatis sue cognitionem proderet Deus operationis effectus, ait Moyse, dixit Deus, fiat lux, & facta est lux. Et Glossa ordinaria sic ait: Perinde est dicere, dixit Deus, ac voluit, atque præcepit, vt hoc vel illud fieret. Porro q. 23. art. 1. disp. 2. ostendimus huiusmodi præceptum non compleri actu intellectus, sed voluntatis. Augustinus, & alij hæc verba exponunt, de Verbo æterni, quo Deus Pater cuncta dixit, ac produxit tamquam arte & scientia, qua ea fabricatus est.